

Motivering en openbaarheid van vonnissen

Hugo Arlman¹

Een Drentse politierechter veroordeelde een vrouw uit Assen begin augustus 2008 tot een voorwaardelijke werkstraf van 40 uur en € 522 smartegeld, te betalen aan haar ex. De man, met wie de vrouw een zontje van zes heeft, was door haar op de vriendenwebsite Hyves van pedofilie beschuldigd. De advocaat van de vrouw, mr. A. Allertsma, had betoogd dat de uitlatingen van de vrouw op haar Hyves-profiel in beslotenheid waren gedaan, vergelijkbaar met uitlatingen in haar huiskamer, maar de politierechter oordeelde dat haar Hyves-profiel wel degelijk tot de openbaarheid behoorde omdat ze iedereen als 'vriend' kon toevoegen.

De uitspraak van de Assense politierechter haalde, geholpen door de aanwezigheid van een ANP-verslaggever, de landelijke pers, vooral door het – voorlopige – antwoord op de vraag 'wat is openbaar op internet en wat niet?'. *NRC Handelsblad* zette de uitspraak dan ook af tegen een vonnis van de strafkamer van de Rechtbank Amsterdam (*LJN* BD2977, nr. 13/523111-06) waarin een verdachte werd vrijgesproken van belediging van homoseksuelen, allochtone vrouwen en joden, omdat die waren gedaan op een obscure website waar bezoekers ook nog voor geregistreerd moesten staan. Je moest die beledigingen dus opzoeken om er door gekwetst te worden.

Kortom: gewild of ongewild, de Assense politierechter had een hoogst interessante uitspraak gedaan op het vlak van mediarecht en openbaarheid. Het zou voor geïnteresseerde journalisten en juristen prettig zijn die uitspraak met alle overwegingen en bewijsmiddelen te kunnen lezen. Schrijver dezes, journalist en bestuurslid van het Hans Melchersfonds (<www.hansmelchersfonds.com>), beheert het gedeelte van de website van dat fonds dat speciaal

over mediarecht en openbaarheid gaat. Het fonds houdt zich onder meer bezig met financiële steun voor mensen die het slachtoffer zijn geworden van onrechtmatige perspublicaties en met de stimulering van het debat over de kwaliteit van de journalistiek. Voor die website is dit dus een hoogst interessant vonnis.

Omdat het vonnis niet op rechtspraak.nl gepubliceerd was, mailde ik de communicatieafdeling van de Rechtbank Assen met de vraag wanneer de uitspraak daarop zou verschijnen, of als dat niet zo was, met het verzoek mij een kopie van de uitspraak toe te sturen. Het tot stand brengen van daadwerkelijk contact met de rechtbank kostte moeite, maar uiteindelijk kreeg ik eind september als antwoord dat er geen publicatie had plaatsgevonden op rechtspraak.nl omdat de politierechter een 'mondeling vonnis' had uitgesproken. Mijn verzoek om een afschrift van het vonnis werd neergelegd bij de politierechter en diens griffier. Begin oktober werd mij op hun gezag gemeld dat er alleen een zogenaamde 'aantekening mondeling vonnis' bestond, naast de op 4 augustus 2008 uitgesproken, maar kennelijk voorgoed verwaarde woorden van de rechter. Een motivering van het vonnis was in die aantekening niet opgenomen. Maar er was hoop: de rechtbank meldde dat er hoger beroep bij het Hof Leeuwarden was ingesteld. Mijn veronderstelling dat er dan toch wel iets op papier moest worden gezet om tegen in beroep te gaan, werd door de rechtbank niet, althans niet onmiddellijk tegengesproken.

Begin november informeerde ik nog eens. 'Na instellen van hoger beroep', meldde de rechtbank mij toen, 'wordt er een proces-verbaal uitgewerkt en daarin opgenomen is het vonnis met bewijsmiddelen. Echter

een proces-verbaal geven wij nimmer af aan derden.' Onder verwijzing naar diverse wetsartikelen waarin de openbaarheid van rechterlijke vonnissen wordt bezongen en 'de gronden waarop zij berusten', verzocht ik om dan ten minste kopie van het vonnis met bewijsmiddelen; een paar alinea's geknipt uit dat proces-verbaal, zo stelde ik mij voor. De vraag wat er allemaal in een proces-verbaal van een openbare strafzitting (met pers aanwezig) zou kunnen staan dat geheim zou moeten blijven, zoutte ik maar even op. Op gezag van de persrechter, mr. J.A.A.M. van Veen, liet de rechtbank mij weten dat de bewijsmiddelen nergens op papier stonden, 'alleen hetgeen bewezen is en de uitspraak'.

Ik bleef me echter afvragen op basis waarvan de advocaat van de veroordeelde vrouw (of het Openbaar Ministerie), nu hoger beroep moesten instellen. Mr. Allertsma voelde blijkbaar niets voor enigerlei vorm van openbaarheid; zijn secretaresse was weliswaar bereid me geduldig aan te horen, maar hij zelf wilde niet aan de telefoon komen.

Ten einde raad besloot ik een poging te doen om aan de persrechter zelf én mondeling uit te leggen wat ik wilde en van hem zelf te horen waarom dat niet kon. Met een mengeling van ergernis en verbazing nam hij kennis van het feit dat ik nog vragen had over de mij gemaakte uitleg. Politierichters doen honderden zaken, aldus de persrechter, zij kunnen er niet aan beginnen dat ook nog eens op papier te zetten. Alleen als er hoger beroep wordt ingesteld, wordt een 'aantekening mondeling vonnis' gemaakt met de personalia van de veroordeelde, de pleegdatum, de toegepaste wetsartikelen en de beslissing. *Maar, zo vroeg ik voorzichtig, waarom moeten de advocaat of het OM hun grieven tegen het vonnis*

dan baseren? Grieven doen hier niet ter zake, zo legde mr. Van Veen mij uit, hoorbaar ongeduldig over zoveel onwetendheid: het vonnis van de politierechter is bij het gerechtshof volstrekt irrelevant; het hof begint weer helemaal opnieuw met de zaak en wat de politierechter daarover gezegd heeft, speelt geen enkele rol meer. *En in zo'n arrest van het hof, staat daar dan ook niets in tot je in cassatie gaat?* Het hof schrijft inderdaad ook alleen iets uit als er cassatie wordt ingesteld, aldus de persrechter. Maar hij gaf toe dat hij dat niet zeker wist.

Ervaren strafrechters hebben mij inmiddels uitgelegd hoe het echt zit: bij een mondeling vonnis van de politierechter wordt altijd een 'aantekening mondeling vonnis' gemaakt. Als daartegen hoger beroep wordt ingesteld wordt dat uitgewerkt tot een 'proces-verbaal terechtzitting plus bewijsmiddelen'. Het is inderdaad ongebruikelijk dat p.v. in de openbaarheid te brengen, hoewel advocaat en OM dat vanzelfsprekend krijgen. Bij behandeling door het hof geldt de regel van het 'voortbouwend

hoger beroep', met andere woorden dat door de raadsheren alleen over wordt gedaan wat (nog) in geschil is – dat lijkt toch verbazingwekkend veel op een grievenstelsel. Het hof produceert in ieder geval een 'verkort arrest', dat moet van de Hoge Raad (onlangs werd bekend dat het Hof Amsterdam zelfs dat enige tijd had nagelaten). Daarin staat de tenlastelegging, de bewezenverklaring, reacties op gevoerde verweren en een motivering van het vonnis. Als er in cassatie wordt gegaan, volgt een 'aanvulling verkort arrest'.

Hoe het moet en meestal gaat, is helder. Maar ik blijf met een paar vragen zitten:

1. waarom is de 'aantekening verkort vonnis' of 'het proces-verbaal terechtzitting' van een openbare strafzitting niet openbaar, zelfs niet als het ANP-bericht de landelijke pers al gehaald heeft; zelfs niet in geanonimiseerde vorm, en zelfs niet als journalisten om een kopie vragen om na te kunnen gaan of ze het vonnis wel goed begrepen hebben of het ANP het goed heeft opgeschreven?

2. als een hoogst interessant vonnis niet voor niets de landelijke pers haalt, zou het dan niet beter zijn dat iedereen er kennis van kan nemen in plaats van dat iedereen het moet doen met een ANP-berichtje van een tental regels?
3. is het niet een taak van een persrechter om begrip voor en de kennis van de rechtspraak bij de pers en (daardoor bij) het publiek te bevorderen en dus bijvoorbeeld bij gebleken landelijke belangstelling minstens een juridisch verantwoord persberichtje, maar liefst een zo volledig mogelijk vonnis te publiceren?
4. hoeveel hoogst interessante vonnissen en arresten blijven verborgen doordat er wel eens toevallig géén verslaggever in de zaal zal zitten? Is de openbaarheid van (de motivering van) vonnissen overgelaten aan het beleid van het ANP? •

Auteur:

1. Hugo Arlman is journalist en bestuurslid van de Stichting Hans Melchersfonds.

Wetenschap of woordkunst – een reactie

Frans Pennings¹

In *NJB* 2008, 1921, afl. 39, p. 2451 laat Freek Bruinsma zich zeer negatief uit over het universitaire juridisch onderwijs. Op basis van transcripties van werkgroeponderwijs concludeert hij dat 'onderwijs in de rechtswetenschap weinig meer is dan vrijblijvend commentaar op de rechtspraktijk'. Het ziet er naar uit dat de universitaire rechtenstudie het slechtste van twee werelden is: academische vorming noch beroepsopleiding, aldus Bruinsma.

Nu valt onderwijs altijd wel

te bekritisieren en dat geldt zeker ook voor het juridisch onderwijs. Goede analyses en kritiek kunnen en moeten dan ook bijdragen tot verbetering. Bruinsma doet het juridisch onderwijs echter nogal tekort.

Allereerst zijn methode: hij heeft via bandopnamen een aantal werkgroepen in het eerste en derde studiejaar bestudeerd. Hij stelt dan vast dat studenten vooral een nieuwe taal wordt bijgebracht en dat is de taal van de rechtspraktijk. Reflectie op het vak komt niet veel verder dan

het ventileren van een mening.

Op zich zijn deze observaties heel herkenbaar. Wat echter ontbreekt in Bruinsma's analyse – althans zoals weergegeven in zijn bijdrage – is een theorie over wat academisch onderwijs moet zijn. Wat is academisch, wat is een goede vakdidactiek, wat mag men verwachten in het eerste studiejaar? Hier creëert hij toch de nodige verwarring: 'Geneeskunde wordt net zo geobsedeerd door de praktijk maar de kennisleer daarvan maakt deel uit van de natuur-